

ПРАВЕН СТАТУТ И ФАКТИЧЕСКО ПОЛОЖЕНИЕ НА МАЛЦИНСТВАТА В ЗАПАДНИТЕ БАЛКАНИ: РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ И РЕПУБЛИКА АЛБАНИЯ

Станислав Станев¹

Анотация

Настоящото изследване има за цел да се анализира фактическото и правно положение на малцинствата в един изключително динамичен регион – този на Западните Балкани, който често бива сочен като източник на несигурност. Като причини за последната се посочват и отношенията между отделните етнически и религиозни общности в държавите. Направен е преглед и анализ на правна уредба в Република Македония и Република Албания, касаеща малцинствата, както и степента на нейното реално приложение във всяка от двете държави. Обърнато е внимание и на отделните етнически и религиозни общности и тяхното място в обществото.

Ключови думи: Западни Балкани, Македония, Албания, малцинства, права

Summary

This present study analyzes the factual and legal situation of minorities in the extremely dynamic region - that of the Western Balkans, which is often considered as a source of uncertainty. As reasons for the latter are indicated the relations among the ethnic and religious communities within the countries. A review and analysis of the legislation in the Republic of Macedonia and Albania regarding minority and the extent of its actual application in each country is made herein. Attention is paid to the different ethnic and religious communities and their place in the society.

¹ Редовен докторант по Международно право и международни отношения в Юридически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Балканският полуостров се намира в Югоизточната част на Европа, с население повече от 50 милиона. Седем държави са изцяло разположени върху Полуострова: България, Македония, Гърция, Косово, Албания, Черна гора и Босна и Херцеговина. Още шест държави се намират частично върху него: Турция, Румъния, Сърбия, Хърватия, Словения и малка част от Италия (Триест).

През последните почти двеста години (след началото на процеса по разпад на Османската империя) границите на балканските държави са изключително динамична величина, която се променя твърде често. Опитите на всяка от държавите да осъществи своя идеал води като резултат често преминаване на територия от една държава в друга. Като в рамките на тези процеси значителни общности попадат в държава, в която на практика представляват национално малцинство. Следва да се отбележи, че разглежданите малцинства освен национални, са и религиозни. Като пример за последните могат да се посочат българомохамеданите в Родопите, славяноезичните мюсюлмани в Северна Гърция, т.нар. торбешии в Македония и т.н. Езиково и културно тези хора принадлежат към една етническа общност, но заради религията, която изповядват и която е различна от изповядваната от по-голямата част от представителите на този етнос, те се явяват религиозно малцинство. И поради това често биват приемани по-различно от някои анализатори.

Въпросите с националните (а и с религиозните) малцинства и техните права на Балканите са константно актуални и често са повод за дискусия между отделните държави. Специално внимание заслужават отношенията между държавите в Западните Балкани, включително във връзка с малцинствените въпроси. Тук следва да се отбележи и какъв смисъл се влага в понятието Западни Балкани. Повечето анализатори го възприемат по-скоро като политико-географска, отколкото като чисто географска категория. Като в тази връзка Западните Балкани биват разглеждани държавите в тази част на Полуострова, които не са част от Европейския съюз. Настоящото изложение разглежда правното и фактическото положение на малцинствата в Република Албания и (Бивша югославска) Република Македония.

Двете държави все са далеч от своето евровчленство, като конкретно пред Македония има труднопреодолимо препятствие в лицето на Гърция. Въпреки че още от 2005-та държавата има статут на кандидат-член и постоянните препоръки на Европейския парламент, в Съвета Атина блокира началото на преговорния процес за Македония. Причината за това е в спора за името между двете държави – Гърция не приема конституционното име на своята северна съседка.

Между двете е налице подписано Временно споразумение от 1995, с което Атина се задължава да не пречи на Скопие за членство в международни организации ако в международните си отношения съгласуваното име Бивша югославска република Македония. Въпреки това пречките са факт независимо, че след блокирането на Македония за член на НАТО от страна на Гърция през 2008, Международният съд се произнесе в полза на Македония.²

В това отношение Република Албания се намира по-напред. Именно през 2008 година държавата получи покана за членство в Организацията на Северноатлантическия договор.

Както беше посочено, на територията и на двете държави имат сериозни малцинствени общности.

За разлика от България, която не признава в своята Конституция колективни права, в основния закон (Устав) на Република Македония още от приемането му през ноември 1991 година има такава уредба.³ Като живеещите в държавата общности (наричани националности) имат изрично изброяване. Наред с основната – македонска (записана в конституцията като македонски народ) – в Преамбюла през 1991 година са посочени още албанската, турската, влашката и ромската. Декларирана е равнопоставеност между тези общности, както и на други, които не са изрично посочени. Принципът, заявен в Преамбюла, има своето развитие в чл. 48⁴, където е посочено, че отделните националности имат право да създават свои културни и други институции и да се сдружават по национален признак с оглед изразяване и развитие на своята идентичност. По-нататък в нормата е гарантирано правото по ред, определен със закон, националностите да получават основно и средно образование на своя език, който изучават съвместно с официалния в държавата език.

Описаните по-горе положения имат своето реално развитие, включително в нормативно отношение. Същото е основно по отношение на албанската общност. През 2001 година в Македония избухва конфликт, в рамките на който етнически албанци формират т.нар. Армия за национално освобождение (АНО)* и предприемат редица въоръжени нападения.

2 Материалите по делото са достъпни на следния електронен адрес: <http://www.icj-cij.org/docket/files/142/16827.pdf>, посетен последно на 30.11.2016

3 Конституция на Република Македония, достъпна на адрес: <http://www.sobranie.mk/ustav-na-rm.nspix>, посетен последно на 30.11.2016

4 Пак там

* На албански език армията за национално обединение се изписва *Ushtria Çlirimtare Kombëtare*. На албански език съкращението УЏК е идентично с това на Армията за освобождение на Косово (АОК). Повече по темата за Косово, Бояджиева, Надя, Русия НАТО и средата на сигурност след Студената война, част I 1989-1999, София 2013, изд. Даниела Убенова, стр. 216-246

По този начин Македония, която въпреки че за разлика от другите бивши югославски републики, успява да получи своята самостоятелност, без да воюва за нея, не успява да избегне въоръжен конфликт. Македонските сили успяват да обградят голяма част от бунтовниците при с. Арачиново (край Скопие), като последните са заплашени от практическо унищожение. Последното, макар и успех за въоръжените сили на Република Македония, е предпоставка за траен конфликт и труден за решаване конфликт между македонската и албанската общност. А това от своя страна внася допълнителна несигурност в динамичния регион на Западните Балкани, в който при разпадането на Югославия са налице поредица от войни, често определяни като най-крвопролитния конфликт след края на Втората световна война.⁵ Поради това Международната общност се намесва, като успява да убеди враждуващите общности да седнат на масата за преговори.⁶ С посредничеството на САЩ и ЕС и под егидата на разполагащия със сериозна репутация в държавата Президент на Македония, на 13.08.2001 се подписва т.нар. Охридско споразумение. На практика то урежда редица въпроси, касаещи малцинствата в Македония. Макар и сключено с представителите на албанското малцинство Споразумението въвежда нови положения, които не се ограничават само до албанската общност, а са формулирани абстрактно – биха могли да породят действие по отношение на всеки, който попадне в дефинираната хипотеза. Въвежда се ново положение, съгласно което в общините, в които 20% от населението използва език, различен от македонския, същият придобива статут на официален за съответните общини. Статистически погледнато към настоящия момент само албанският език има право да реализира тази хипотеза, но това не променя факта, че формулировката позволява и други езици да бъдат признати за официални в отделни общини при наличие на дефинираните критерии.⁷ Подобно положение е въведено и в средното, и във висшето образование – държавата има задължението да финансира учебните заведения, когато на родния им език се обучават не по-малко от 20% от учащите.

Освен езика, разширяване на правата на малцинствата има и по отношение на законодателния процес. В рамките на същия по отношение на закони, касаещи местното самоуправление, следва да е налице мнозинство от 2/3 от депутатите, като тук задължително да се включат гласовете от представители на общности, които не са мнозинство от населението на Македония.

5 Повече по темата виж: <http://www.nato.int/acad/fellow/01-03/boyadjieva.pdf>

6 Bender, Kristof. "How the U.S. and EU Stopped a War and Nobody Noticed: The Containment of the Macedonian Conflict and EU Soft Power". In Berdal, Mats; Zaum, Dominik. Political Economy of Statebuilding: Power After Peace. London (2013): Routledge. стр. 331.

7 Цачевски, Венелин. Балканите. Краят на конфликтите. София. 2008 изд. „Изток-запад“. Стр. 192.

Т.е. тук се включват задължително гласовете на албанците, но възможност за участие имат и турската и другите общности, които имат свои представители в Народното събрание. Тази процедура следва да се прилага и при приемане на закони, касаещи избор, териториални граници на общините, местни финанси; при избор на Главен прокурор, Омбудсман, членове на Конституционния съд и на Съдебния съвет.

Освен вътрешното законодателство Република Македония се е ангажира да спазва правата на малцинствата и посредством присъединяването си към Рамковата конвенция за защита на националните малцинства. Същата е подписана от Скопие на 25.07.1996, ратифицирана е на 10.04.1997 и влиза в сила на 01.02.1998.⁸ Все пак по отношение на спазване на съществуващите норми към Македония могат да бъдат направени и някои забележки. Към настоящия момент значителна част от гражданите на Македония освен македонско имат и българско гражданство. Същото те придобиват на основание български произход, какъвто те декларират в изрична декларация, която се прилага към документите, с които кандидатстват, за да станат български граждани. Въпреки коментираните разпоредби на Конституцията на Македония, прогласяващи равенство на гражданите, както и международните ангажменти, поети от държавата, включително с Рамковата конвенция за защита на националните малцинства, хората с българско национално самосъзнание срещат трудности, след като заявят това публично. За отбелязване е, че тази общност, въпреки че е сериозната като численост, не получава достатъчно внимание от правозащитните, неправителствени организации в Република Македония. Независимо от това въпросът с проблемите, които срещат хората с българско национално самосъзнание в Република Македония са регистрирани от Европейския парламент и са посочени в докладите по напредъка на държавата.⁹

Анализирайки Република Македония и малцинствените въпроси, следва да се има предвид и нормата на чл. 49 от Конституцията на държавата, с който текст държавата поема ангажмент към македонците, които живеят извън границите на държавата.¹⁰ Анализът на текста, предвид практиката на изрично изброяване на етническите общности в държавата показва, че в чл 49 се реферира към основната етническа общност в Македония.

8 https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/157/signatures?p_auth=SlpXFweW, посетен последно на 30.11.2016.

9 Резолюция на Европейския парламент от 11 март 2015 г. относно доклада за напредъка на бивша югославска република Македония през 2014 г. (2014/2948(RSP), достъпна на адрес: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P8-TA-2015-0064&language=BG&ring=B8-2015-0212>, посетен последно на 30.11.2016

10 <http://www.sobranie.mk/ustav-na-rm.nspix>, посетен последно на 30.11.2016

По отношение на България, Македония е декларирала, че не е налице такава общност. Това става с Декларацията, подписана между България и Македония на 22.02.1999. С чл.11 Македония декларира, че *„нищо от нейната Конституция не може и не трябва да се тълкува, че представлява или някога ще представлява основа за намеса във вътрешните работи на Република България с цел защита на статута и правата на лица, които не са граждани на Македония“*. Следва да се има предвид, че към момента, към който е подписана декларацията между България и Македония, чл. 49, от Конституцията на последната има дословно следната редакция

„Републиката се грижи за положбата и правата на припадниците на македонскиот народ во соседните земји и за иселениците од Македонија, го помага нивниот културен развој и ги унапредува врските со нив.

Републиката се грижи за културните, економските и социјалните права на граѓаните на Републиката во странство.“

С горепосочения текст македонската държава декларира своя ангажимент към хората с македонско самосъзнание, които живеят извън територията на Република Македония. А предвид на редакцията на гореописаната норма, подписът на македонският премиер под документа означава признание, че на територията на Република България няма *„припадници от македонскиот народ“*. Иначе казано, македонският премиер признава и декларира, че в България няма наличие на македонско малцинство. А липсата на последваща критична реакция към подписаната Декларация от страна на официалните власти, които имат право на такава (Президент и Конституционен съд) в Македония конклюдентно потвърждават тази позиция.

Текстът на чл. 49 от Македонската конституция обаче има отношение към живеещата в Гърция, в граничните райони с Македония. Тези хора, които освен езика, имат идентичност и по други направления като обичаи, фолклор и т.н. се приемат в Скопие като част от македонския народ, който има право да получи защита на своите права. Тук следва да се отбележи, че Гърция е подписала Рамковата конвенция за защита на националните малцинства на 22.09.1997, но за разлика от Македония същата не е ратифицирана от парламента в Атина и не е влязла в сила.¹¹

11 Списък на държавите, подписали и ратифицирали Рамковата конвенция за защита на националните малцинства, достъпен на адрес: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/157/signatures?p_auth=SlpXFweW, посетен последно на 30.11.2016.

Именно наличието на славяногласно малцинство в Северозападна Гърция и отношението на Скопие към него се приема от някои анализатори като една от причините за пречките, които Гърция поставя пред своята северозападна съседка в стремежа ѝ към евроатлантическа интеграция.¹²

В светлината на чл. 49 от Конституцията на Македония е и отношението към славяногласната общност, която живее в историко-географска област Мала Преспа, в Република Албания. До средата на 40-те години на XX век жителите на същата декларират българска национална идентичност. Но впоследствие активната политика на Югославия в годините след Втората световна война довежда до там, че хората от Мала Преспа получават статут на малцинство в Република Албания, което е факт и към настоящия момент.* Властите в Македония претендират и за македонска национална принадлежност на общностите, живеещи в областта Голо бърдо. Същите, обаче, за разлика от Мала Преспа, нямат такъв статут.

Следва да се има предвид, че в Македония освен национални малцинства, са налице и религиозни такива. Освен господстващата религия – Източноправославното изповедание, значителни общности са мюсюлмани, изповядващи ханефитско течение на сунитския ислям (част от албанците, турците, ромите, както и т.нар. торбеши, които говорят основния в държавата език, но са мюсюлмани), бекташи (основно албанското малцинство). Има също така католици и униати. Като не са налице никакви ограничения на тези права.

Анализът на изложеното по-горе идва да покаже, че в Република Македония е налице нормативна регулация, която дава добра база за защита на малцинствата. Като по отношение на част от тях нормите намират добра приложимост. Предвид препоръките на ЕП, обаче е необходимо да се обърне внимание и на равното третиране на всяка от общностите, за които има предвидена такава защита.

Република Албания дълго време е най-изолираната държава в Европа, като през значителна част от режима на Енвер Ходжа поддържа отношения с много малко държави. Независимо от това, държавата става член на ООН през 1955. Периодът на управление по време на Студената война не може да се определи като демократичен, предвид практиката на ограничаване на множество права на гражданите.

12 Илау, Олаф, Майр, Валтер, Балканите – минно поле. Размирният заден двор на Европа. София, 2013, изд. Paradox

* В началото на управлението на Енвер Ходжа жителите на селата в Мала Преспа изпращат писмо на Енвер Ходжа, в което молят за български учители, тъй като не разбират това, което преподават албанските. Албанският лидер изпраща писмото в София. От там, обаче, предвид на следваната към онзи момент политика на Народна република България, писмото се препраща към Белград.

Следва да се отбележи обаче, че режимът на Енвер Ходжа не насочва репресия към малцинствени групи на основание тяхното самоопределение. Не е налице и натиск, насочен срещу конкретна религиозна общност. По отношение на последното, управляващите в Албания изповядват философията, съгласно която е налице несъвместимост между социалистическата система на управление и религията. В тази връзка духовници не само от господстващото в Албания ислямско изповедание (сунити-ханефи и бекташи), но и значителните християнски общности (източноправославни и католици) са репресирани, а огромната част от религиозните храмове са съборени или се използват по различно предназначение.

Подобно на останалите Европейски държави Конституцията на Албания от 1998 предвижда равенство между гражданите на страната, независимо от тяхната етническа или религиозна принадлежност – чл. 3.¹³ Това положение е доразвито от чл. 20 от Конституцията, съгласно който човешките права и свободи на представителите на националните малцинства са гарантирани. Алинея 2 на същия член гарантира правото им на свободно изразяване (самоопределение) на тяхната културна религиозна и езикова принадлежност. Както и правото им да изучават своя майчин език и да се обединяват в организации, за защита на техните интереси и идентичност.

Чл. 18 (1) въвежда общия принцип, че всички хора са равни пред закона. Алинея втора забрана на дискриминация на база пол, раса, религия, етническа, езикова, религиозна или философска принадлежност, икономическо или социално положение.

През 2010 е приет Закон за защита от дискриминация.¹⁴ В същия има дефиниция на различни видове дискриминация: трудова, на която е посветена глава втора от закона; образователна – глава трета; дискриминация във връзка с предоставянето на стоки и услуги (глава IV). Законът създава специален орган, който да следи за спазване на предвидените антидискриминационни правила – комисар с 5-годишен мандат, който има широки правомощия. Законът предвижда и специална процедура, в която лице, може да потърси защита от дискриминация, както и административнонаказателни разпоредби за лицата, за които е доказано, че са осъществили противоправни деяния по смисъла на закона.

Албания също, както и Македония е страна по Рамковата конвенция за защита на националните малцинства на Съвета на Европа.

13 Конституция на Република Албания на английски език, достъпна на адрес:

<http://www.osce.org/albania/41888?download=true>, посетен последно на 30.11.2016

14 Закон за защита от дискриминация в Албания, достъпен на английски език на адрес:

http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---ilo_aids/documents/legaldocument/wcms_178702.pdf, постен последно на 30.11.2016

Същата е подписана на 22.06.1995, ратифицирана е на 28.09.1999 и е влязла в сила на 01.01.2000 година.¹⁵

Предвид на посочените в началото на изложението причини, в Република Албания също живеят етнически общности, различни от господстващата албанска. Това са гръцката, македонската (за която стана въпрос в частта, посветена на Македония), сърбо-хърватската; египтската/ромската (в рамките на която ашкалите са обособени отделно); влашката, босненската.¹⁶

Гръцкото малцинство, което е официално признато като такова, живее в южната част на държавата. Те живеят в историко-географска област Северен Епир. Гръцки общности има в градовете Саранда, Вльора, Гирокастро, Корча. Гръцката общност е официално призната малцинствена такава. По отношение на нея управлението по време на Енвер Ходжа създава т.нар. „малцинствени зони“. Критерият за принадлежност към гръцкото малцинство в Албания е на база на език, религия, произход и принадлежност към „малцинствените зони“. Следва да се има предвид, че поради икономически причини техният брой в Албания силно намалява. Много от албанските гърци се изселват в Гърция.¹⁷

Няма точна статистика за броя на власите /арумъните/ в Албания, но някои изследователи приемат като стойност 200 000. Власите имат статут на самостоятелно културна и езикова общност. Те получават подкрепа и от румънската държава. Част от тях от Албания обаче гравитират към Гърция. Използвайки факта, че на територията на последната има сериозна влашка общност много от представителите в Албания са предприели стъпки и са получили гръцки паспорти. Значителна част от тях са се преселили в Гърция. Поради това понякога арумъните в Албания биват приемани като част от гръцкото малцинство в държавата.

Египтската/ромската (вкл. ашкалската) общност е разположена из цялата страна. Значителна част от нея, обаче живее в Северна Албания, концентрирано в района на Шкодра. Египтите и ашкалите имат свое официално признание и в съседно Косово – държава, в която доминантен ентос е албанският, обявила своята независимост през 2008 година. Специално внимание следва да се обърне на наименованието на египтската общност. Често те биват възприемани като египетско малцинство и поради това получават подобно наименование в изследвания и в официални документи.

15 https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/157/signatures?p_auth=SlpXFweW, посетен последно на 30.11.2016

16 <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1555225&fileId=1563588>, постен последно на 30.11.2016

17 Пак там, стр. 17-18

Египетското посолство в Тирана е направило изявление, че не признава египтите за египетско малцинство в Албания.

В Албания живее и сръбско-черногорска общност. Тя е разположена в района на Врака, северозападната част на държавата, близо до град Шкодра и непосредствено до черногорската граница. Като към настоящия момент съществуват дискусии дали тази общност е сръбска, черногорска или става въпрос за смесена такава. Същата е в рамките на дискусията дали сърбите и черногорците са различни етноси.

В Албания живее и босненска общност, която не е официално призната, но нейното съществуване не се отрича.

Македонското малцинство в Албания беше споменато и по-горе в изложението за Македония. Същото има своето официално признание в района на Мала Преспа, община Пустец, която е разположена в едноименното село, както и село Врѣбник, което е отдалечено от Пустец. Разположени в окръг Корча, в планински регион, те са относително изолирани от останалата част на Албания. По отношение на македонското малцинство следва да се има предвид, че част от него има българска национална идентичност и, декларирайки български произход и самосъзнание (по същата линия, както е коментирано в частта за Македония), много хора от тази част на Албания кандидатстват и получават българско гражданство. Тук е мястото да се отбележи, че Мала Преспа не е единствения регион в Албания, в който местни жители декларират българско самосъзнание. Такива общности са налице в района на Голо бърдо, който се намира в източната част на Албания по границите с Македония. Много голобърдци получават българско гражданство по произход след декларирано българско самосъзнание. А хора, които говорят същия език има и в областта Гора. Тя е поделена между Албания и Косово, като тази в Албания се нарича Кукъска Гора (по името на град Кукъс), а в Косово – Призренска (по името на град Призрен).^{*} На практика няма разлика между жителите на Гора от двете страни на границата, а и тези, които населяват областите Жупа и Подогор в Косово. Тук следва да се отбележи, че тези хора се самоопределят като горани, като много от тях не са в състояние да посочат към кой народ принадлежат. Поради които се счита, че имат криза на идентичността. Част от гораните в Албания и в Косово имат българско самосъзнание и също, както в Мала Преспа и Голо бърдо кандидатстват за българско гражданство.

^{*} Назиф Докле от село Борѣе, Кукъска Гора съставя и през 2007 година издава горано-албански речник - Горанско-албански речник. Съст. Назиф Докле. София: Акад. изд. "Марин Дринов", 2007, 1383 с. . При представянето на същия той споделя своето мнение, че горанският език по същество не се различава от този на торбешите в Македония, който пък език той приема като част от българския език. http://liternet.bg/publish22/b_bobev/unikalen.htm, посетен последно на 30.11.2016

По отношение на произхода и принадлежността на анализираните по-горе общности са налице дискусии между България и Македония. Своеобразно изключение прави Кукъска гора, където аргументите на Македония са оскъдни. Обстоятелството е интересно поради претенциите на Скопие към гораните в Косово, тъй като на практика не е налице разлика между гораните в Косово и Албания. Възможна и вероятна причина за това е фактът, че до 1991 година Македония и Косово са част от Югославия и в тази връзка са били налице повече възможности за комуникация. А изолираността на Албания е била пречка.

Към настоящия момент няма официално признато българско малцинство в Албания. Независимо от това много граждани на държавата се самоопределят като българи, а първият демократично избран президент на Албания Сали Бериша на няколко пъти заявява, че в Албания живеят много българи. В изпълнение на чл. 20, ал. 2 от Конституцията на Република Албания хората с българско самосъзнание са регистрирали свои организации: Културно дружество „Просперитет Голо Бърдо“; Дружество „Българите в Албания“; Културно-просветно дружество „Иван Вазов“.¹⁸

Анализът показва, че в Албания освен наличие на нормативна уредба, е налице и среда на толерантност към отделните малцинствени общности. Същите разполагат с всички права, гарантирани им от Конституцията, като дискриминация, основана на национален или религиозен признак не е характерна за държавата. Следва да се отбележи, че горното касае не само нормативната база, но и обществените настроения. Албанското общество се отнася изключително ревностно към характерната за него толерантност. В центъра на столицата Тирана съвсем близо един до друг се намират два огромни храма - мюсюламански и православен. Тук е и световният център на бекташизма. В страната има и значителна католическа общност – в Северозападната част – в района на Шкодра. А правилата на албанското обичайно право, което се прилага от всички изповедания вече повече от половин хилядолетие – Кануна на Лека са създадени първоначално от католическия дук Лека Дукагини. Представителите на различните етнически общности имат свободен достъп до политиката, като нерядко висши държавни постове заемат хора, които не са етнически албанци.* А мнението на албанците по отношение на правото на самоопределение е добре изразено в думите на респондент, роден в Голо Бърдо, според който „двете най-толерантни държави в света, в които правото на самоопределение е свещено, са Албания и Япония“.

18 <http://www.aba.government.bg/?country=25>, посетен последно на 30.11.2016

* Намик Докле, горанин от с. Борье, Кукъска Гора (брат на Назиф Докле) е бил председател на Народното събрание на Албания и вицепример.